

PIRKANMAAN LIITTO

Lausunto Pirkanmaan 1. vaihemaakuntakaavan (turvetuotanto) luonnoksesta

Kiitämme lausuntopyynnöstä.

Pirkanmaan turvetuotantoa koskevan 1. vaihemaakuntakaavan lähtökohtana on ollut Pirkanmaan energiaohjelma sekä Huoltovarmuuskeskuksen esitys turvevarojen käytettävyyden varmistamisesta pitkäjänteisellä alueiden käytön suunnittelulla. Kumpikin esitys on tehty vuonna 2007, jonka jälkeen on käyty kriittisiä keskusteluja turvetuotannon ympäristövaikutuksista Euroopan Unionia myöten. Tällä hetkellä maapallon ensisijaisia ja todellisia uhkia ovat ilmaston lämpeneminen sekä monimuotoisuuden väheneminen, sukupuuttoaalto, jotka tulisi ottaa huomioon myös maakunnallisessa päätöksenteossa.

Alla kommentteja vaihemaakuntakaavaluonnokseen.

1. Valtioneuvoston pitkän aikavälin ilmasto- ja energiastrategia

Viimeisessä kappaleessa mainitaan että turve-energian kasvihuonevaikutusta saadaan pienemmäksi jäännösturpeen tarkalla keruulla, polttotekniikoiden parantamisella sekä uusilla turpeen korjuumenetelmillä. Nämä seikat eivät kuitenkaan vähennä sitä tosiasiaa että turpeen poltto aiheuttaa suuremmat hiilidioksidipäästöt kuin kivihiilen poltto lyhyellä aikavälillä. Ja hiilidioksidipitoisuuden lisääntyminen ilmakehässä on nopeaa.

2. Pirkanmaan energiaohjelma

Pirkanmaan energiaohjelman tärkeimpinä tavoitteina on maakunnan energiaomavaraisuuden nosto sekä biopolttoaineiden käytön lisääminen. Kumpikin ovat erittäin hyviä tavoitteita ja niihin tulisikin pyrkiä, mutta nojaaminen turpeen käytön lisäämiseen vesittää hyvät tavoitteet. Pirkanmaan energiaohjelmassa ei ole riittävässä määrin otettu huomioon ohjelman ilmastomuutosvaikutusta jonka kuitenkin nykypäivänä pitäisi olla keskeisellä sijalla pitkäjänteisiä suunnitelmia laadittaessa. Turve ei ole uusiutuvaa polttoainetta ja sen polttamisesta aiheutuu ilmakehään suuremmat päästöt kuin kivihiilen poltosta. Turpeenkaivun myötä poistuu pitkäaikainen hiilivarasto joka poltetaan taivaalle lisäämään ilmaston lämpenemistä. Lisäksi laaja tumma turvekenttä aiheuttaa itsessäänkin ilmaston lämpenemistä albedovaikutuksen (heijastusvaikutus) kadotessa.

Ohjelman visio on nostaa turpeen osuus eri energialähteiden käytöstä seitsemästä yhdeksään prosenttiin vuoteen 2020 mennessä. Tällöin turpeen energiakäyttö olisi suuruudeltaan 2400 GWh ja tuotantoala

5500 ha. VTT:n käyttötarvearvio on alhaisempi, 1900 GWh ja 4400 ha. Tällä hetkellä VTT:n arvio vaikuttaa realistisemmalta, sillä valtakunnallisesti energian kulutus on laskenut merkittävästi. Energiankulutuservioita olisikin syytä tarkistaa.

Nykyisellä turvetuotantoalalla, 2500 ha, tuotetaan energiaa 1607 GWh eli 1.556 ha/GWh. Turpeen energiakäyttö vuonna 2020 olisi 2400 GWh ja tuotantoala 5500 ha, joten vuonna 2020 tarvittaisiinkin 2.292 ha/GWh. Miksi?

Vuosittain käytöstä poistuu 120 ha eli vuoteen 2020 mennessä yhteensä 1320 ha eli 52,8 %. Kuitenkin tekstissä poistuman arvellaan olevan vuonna 2020 kaksi kolmasosaa nykyisistä alueista eli 1666,7 ha. Mitähän poistumaa turvetuotantoalueiden tarvetta arvioivissa laskutoimituksissa on käytetty?

Ohjelman yhtenä visiona mainitaan turpeen käyttö liikennepolttoaineen raaka-aineena joka jalostetaisiin Pirkanmaalla. Jalostamon vuosituotanto olisi 500 GWh. EU:n mukaan turve ei kuitenkaan kelpaa biodieselin raaka-aineeksi eikä VTT:n tutkimuskaan ole turpeen osalta mairitteleva (Soimakallio, S., Antikainen, R. ja Thun, R.: Assessing the sustainability of liquid biofuels from evolving technologies. VTT Research Notes 2482). Pirkanmaan energiaohjelma tulisi korjata vastaamaan tämän päivän vaatimuksia.

3. Pirkanmaan vesistöjen tila

Pirkanmaan ympäristökeskus on julkaissut katsauksen jossa on arvioitu muiden ohella myös Pirkanmaan vesistöjen tilaa. Siellä mainitaan että sisävesien rehevöitymistä säätelee fosfori, mikä on aivan oikein, mutta se otettu vaihemaakuntakaavan luonnoksessa vertailukohdaksi arvioitaessa turvetuotannon haittaa vesistöille. Kuitenkin kun on kysymys turvetuotannosta, täytyisi lähteä niistä haitoista joita turvetuotanto aiheuttaa.

Vaikka koko maakunnan tasolla turvetuotannon päästöt ovat vähäisiä, on niiden paikallinen vaikutus suurta. Alapuoliset vesistöt voivat olla pieniä jolloin turvetuotannon vaikutus niihin on erityisen suuri. Pirkanmaan alueen vesistöjen tilan tarkastelussa on jätetty huomiotta kaikki alle neliökilometrin kokoiset vedet jotka kuitenkin ovat haavoittuvimpia. Ei ole yllätys että suurimmat järvet yltyvät laadultaan hyvään ja erinomaiseen luokitukseen.

Turvetuotanto aiheuttaa kiintoainekuormitusta, joka on haitallista vesistöjen pohjaeliöille. Turvetuotantoalueiden pintavalutuskentät eivät pysty pidättämään kaikkea kiintoainetta joka alueelta poistuu alapuolisiin vesistöihin, erityisesti tulevaisuudessa päästöhuippuja tulee kun ilmastonmuutosennusteiden mukaan sademäärät ja rankkasadekuurot lisääntyvät.

Turvetuotantoalueelta valuva vesi on paljon happamampaa kuin suolta luontaisesti tuleva vesi. Hapan vesi liuottaa maaperästä mm. rautaa ja alumiinia jotka ovat haitallisia vesieliöille. Kaloilla alumiini aiheuttaa mm. kidusten tukkeutumista. Lisäksi turvesuolta kulkeutuu vesistöihin elohopeaa. Elohopea rikastuu ravintoketjussa ja aiheuttaa vakavia kehityshäiriöitä eliöille.

Hyvässä vesien hoidossa tulisi tavoitteena kaikilla vesistöillä olla laatuluokituksena erinomainen. Vesistöt, niin pienet kuin suuretkin, ovat korvaamaton virkistykseen lähde lukuisille ihmisille jotka

asuvat ja matkustavat Suomessa. Saarijärven reitin kohtalo on murheellinen ja vesistöjen kunnostus on huomattavasti kalliimpaa kuin niiden varjelu.

Turpeennostoalueille tulisikin määrätä vastaavanlaiset puhdistuslaitteet kuin jätevedenpuhdistamoilla; kiintoaineen suodatus, ravinteiden poisto ja neutralointi vastaamaan luonnollista pH:ta sekä jatkuva veden laadun tarkkailu vähimmäisvaatimuksina.

4. Turpeen ekologinen, sosiaalinen, kulttuurinen ja taloudellinen kestävyys

Ekologisella, sosiaalisella, kulttuurisella sekä taloudellisella kestävyydellä tarkoitetaan toimintaa joka ottaa huomioon myös tulevien sukupolvien tarpeet ja oikeudet.

Turpeennosto ja sen polttaminen eivät edistä ekologista kestävyyttä, sillä turpeenotto tuhoaa suoluonnon täysin. Turpeennoston aloituksesta lähtien suo on kuollutta aavikkoa jopa 40 vuotta, jonka jälkeen alueesta tehdään ruokohelpiaavikko, monokulttuurinen alue jolla eivät eliöt viihdy. Turpeenpolto edistää kasvihuoneilmiötä. Lisäksi turpeennosto pirstoo alueita tarpeettomasti.

Turpeennosto ei edistä sosiaalista kestävyyttä, sillä nostosuolta ei löydy marjoja eikä riistaa. Tämä asia ei parane turpeennoston jälkeenkään. Tästä syystä myöskään kulttuurinen kestävyys ei toteudu.

Taloudellista kestävyyttä ei voi olla sellaisen materiaalin käytöllä joka ei käytännössä uusiudu.

5. Pirkanmaan suoluonnon tila, suojelutilanne ja suoluonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaat suot

Metsähallituksen julkaisu Pirkanmaan suoluonnon tila on kattava selvitys soiden tilasta. Se on karua luettavaa ja sen perusteella tulisikin vaihemaakuntakaavan näkökulmaa miettiä kokonaan uudelleen. Tulisi miettiä miten jäljellä olevat luonnontilaiset tai luonnontilaisen kaltaiset suot voisi turvata niin että turpeennosto ei olisi niiltä mahdollista. Lisäksi kaavaan tulisi merkitä suot jotka olisivat ennallistettavissa luonnontilaisiksi. Soiden ennallistamisesta on erittäin positiivisia kokemuksia; muiden muassa riekot ovat palanneet ennallistetulle suolle takaisin.

Pirkanmaan soista kuusi prosenttia on suojeltu; mikäli Pirkanmaan energiaohjelma toteutuu, on Pirkanmaalla vuonna 2020 yhtä paljon turvetuotantoalueita kuin soidensuojelualueita. Turvetuotanto onkin, näennäisestä pienuudestaan huolimatta, suurin uhka Suomen ja Pirkanmaan soiden monimuotoisuudelle nyt ja tulevaisuudessa. Metsäojituksia ei juurikaan enää tehdä. Turvetuotanto tuhoaa alkuperäisen suon ekosysteemin täydellisesti ja kestää satoja vuosia ennen kuin se on ennallaan, jos sittenkään.

Pirkanmaalle tyypillisiä suoyhdistymiä ovat ombrotrofiset keidassuot. Ombrotrofisen luonnontilaisen suon luontaiset hiilidioksidipäästöt ilmakehään ovat pienet; turpeen polton CO₂ -päästöt ovat lähes kuusinkertaiset.

Kohdassa Suunnitteluprosessin kuvaus kerrotaan miten kaavaprosessin aikana saatujen luontoarvoja

koskevien aineistojen perusteella tarkastelun ulkopuolelle on jätetty suot jotka eivät luontoarvojensa puolesta sovellu turvetuotantoon. Kuitenkin kun tarkastelee Metsähallituksen suoluontoselvityksen arvokkaita vyöhykkeitä (Liite 6.) ja vertaa niitä kaavaluonnoksen turveyvyöhykkeisiin (kaavakartta, luonnos, MKH 14.4.2009), menevät ne osin päällekkäin. Tämä pudottaa vaihemaakuntakaavaluonnoksen luotettavuutta. Lisäksi kartta-aineistot ovat turhan pieniä, niiden perusteella pitäisi pystyä tekemään yksityiskohtaisempaa tarkastelua. Olisi parasta jos kaikki vyöhykkeet, arvokkaat luontokohteet, suojelualueet, maisema-alueet, muut arvokkaat luontoalueet sekä Metsähallituksen rajaamat arvokkaat suoalueet esitettäisiin samalla kartalla suuremmassa koossa.

Suomen suot ovat monimuotoisuudessaan ainutlaatuisia koko maailmankin mittakaavassa. Jäljellä olevia soita ei tule lyhytnäköisesti valjastaa teollisuuden tarpeisiin.

6. Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

1.3.2009 tuli voimaan valtioneuvoston päätös valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteiden tarkistuksesta. Seuraavassa otteita alueidenkäyttötavoitteista:

”Yleis- ja asemakaavoituksessa on varauduttava lisääntyviin myrskyihin, rankkasateisiin ja taajamatulviin.” Onko lisääntyviin myrskyihin ja rankkasateisiin varauduttu turvetuotannossa? Ehkä alueiden tulvasuojelussa pitäisi ottaa huomioon myös soiden luonnollinen puskurivaikutus tulvien kannalta. Tämä on myöhäistä kun alue on otettu turvetuotantoon joka ojituksineen vain pahentaa tulvia. Tulvatorjunta on suon tarjoama ekosysteemipalvelu jota tulisi hyödyntää.

”Alueidenkäytössä tulee edistää energian säästämistä sekä uusiutuvien energialähteiden ja kaukolämmön käyttöedellytyksiä.” Turve ei kuulu uusiutuviin energialähteisiin.

”Alueidenkäytöllä edistetään elollisen ja elottoman luonnon kannalta arvokkaiden ja herkkien alueiden monimuotoisuuden säilymistä. Ekologisten yhteyksien säilymistä suojelualueiden sekä tarpeen mukaan niiden ja muiden arvokkaiden luonnonalueiden välillä edistetään.” Vaihemaakuntakaava ei riittävästi edistä ekologisten yhteyksien säilymistä, ennemminkin se pirstoo niitä lisää.

”Alueidenkäytön suunnittelussa on otettava huomioon ekologisesti tai virkistyskäytön kannalta merkittävät ja yhtenäiset luonnonalueet. Alueidenkäyttöä on ohjattava siten, ettei näitä aluekokonaisuuksia tarpeettomasti pirstota.” Turvetuotanto pirstoo ekologisesti tärkeitä suoalueita.

”Maakuntakaavoituksessa on otettava huomioon turvetuotantoon soveltuvat suot ja sovitettava yhteen tuotanto ja suojelutarpeet. Turpeenottoalueiksi varataan jo ojitettuja tai muuten luonnontilaltaan merkittävästi muuttuneita soita ja käytöstä poistettuja suopeltoja. Turpeenoton vaikutuksia on tarkasteltava valuma-alueittain ja otettava huomioon erityisesti suoluonnon monimuotoisuuden säilyttämisen ja muiden ympäristönäkökohtien sekä taloudellisuuden asettamat vaatimukset.” Kaavaluonnoksen mukaan vesimuodostumatasolla on tehty tarkastelu 108 suon osalta. Luonnoksesta ei selviä paljonko soita on karsinnan jälkeen jäänyt vesimuodostumatarkastelun ulkopuolelle.

7. Virtain alueen suot

Virtain alueelle on osoitettu yhteensä 817 hehtaaria uusia turpeennostoalueita. Tämä on täysin kohtuuton määrä jo ennestään ankarasti turpeennostoalueiden täyttämällä paikkakunnalla. Suunnitelma ei edistä ekologista, sosiaalista ja kulttuurisesti kestävästä kehitystä Virtain alueella.

Osa turpeennostoon osoitetuista alueista edustaa etelässä harvinaisia aapasointa joita tulisi suojella turpeennostolta.

Rantalanneva ja Pökkilistö

Kuivatusvedet laskevat Ylä-Havankajärveen jonka vesistöä ollaan parhaillaan kunnostamassa mm. nostamalla veden pinnankorkeutta pohjapadon avulla. Järvi on pahasti rehevöitynyt. Yhtään enempää turvevesiä ei järveen saa johtaa. Myös Palonevan vedet näyttäisivät laskevan Ylä-Havankajärveen. Nämä suot sisältyvät myös Metsähallituksen piirtämän suoluonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaan vyöhykkeen sisään. Hanhisuo ei ole kaukana alueesta, mutta kartan huonolukuisuudesta johtuen tarkka sijainti on arvailua.

Kivisaarensuo

Suon vaikutuspiirissä kaksi pientä vesistöä, Kolmisoppinen ja Vehkajärvi joiden vesiä ei saa rasittaa turvealueen happamalla kuivatusvesillä.

Hanhisuo

Suon vaikutuspiirissä ovat pienvesistöt Iso sekä Pieni Hanhilampi. Näiden lampien vedet tulee säästää suunnitellun turvetuotannon rasituksilta.

Luodesneva

Läheinen Vermasjärvi kärsii rehevöitymisestä eikä sinne saa johtaa turvetuotannosta tulevia veisiä enempää.

EO 6 -alue

Suunniteltu turpeennostovyöhyke pirstoo tärkeän Pahkannevan-Isonnevan aapasuokokonaisuuden. Alue on valtakunnallisesti uhanalaisen maakotkan saalistusaluetta. Alueella pesii myös riekkoja, joiden elinolot vaarantuvat vaihemaakuntakaavan suunnitelmien johdosta. Virtain luonnonsuojeluyhdistys ry, Pirkanmaan luonnonsuojelupiiri ry, Pirkanmaan lintutieteellinen yhdistys sekä Suomenselän lintutieteellinen yhdistys ry ovat lähettäneet esityksen suokokonaisuuden suojelusta Ympäristöministeriölle, Pirkanmaan ympäristökeskukselle sekä UPM-Kymmeneille 12.10.2001.

8. Turvetuotatoalueiden luontoselvitykset

On erittäin kyseenalaista onko alueiden luontoarvoista mahdollista saada kattavaa käsitystä lyhyiden inventointikäyntien perusteella. Olisi kohtuullista jos inventointikäyntejä tehtäisiin useampia, samalla

suolla vähintään viisi käyntiä tiettyinä aikoina, jolloin olisi mahdollista saada kattava käsitys alueen linnustosta, kasveista sekä selkärangattomista. Esimerkiksi Keski-Suomen alueella inventoinnit ovat kattavammat, miksi näin ei toimita Pirkanmaalla?

9. Kaavan vaikutukset

Kaava ei ole oikeusvaikutteinen. Vaihemaakuntakaava ei estä turvetuotantoa kaavaan merkittyjen alueiden ulkopuolella. Nämä ovat kaavan heikkoudet. Ojittamattomat, luonnontilaiset suot sekä lähes luonnontilaiset suot tulisi merkitä kaavaan luo 1 -merkinnällä jotta varmistettaisiin suoalueiden säilyminen luonnon monimuotoisuutta edistävinä alueina.

Virroilla 25.6.2009

Riikka Eromäki, puheenjohtaja
Virtain luonnonsuojeluyhdistys ry.

Katri Lavaste, sihteeri
Virtain luonnonsuojeluyhdistys ry.